Lausunto: Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko

Markku Kangaspuro, tutkimusjohtaja, Aleksanteri-instituutti, Helsingin yliopisto

Venäjän ulkopoliittisia tavoitteiden tarkastelussa on syytä huomioida kaksi peruslähtökohtaa. Ensinnäkin niitä on syytä arvioida pidemmän ajanjakson, pikemminkin vuosikymmenien kuin viimeisen kymmenen vuoden tai vielä kapeammin Ukrainan kriisin, aikaperspektiivissä. Toiseksi Venäjä ei toimi pelkästään eikä edes välttämättä pääosin sisäisen poliittisen kehityksen ohjaamana, vaan osana valtioiden, valtioliittojen ja taloudellisten ja poliittisten integraatioprosesseja niihin reagoiden.

Se mihin Venäjän autoritaarisen sisäisen kehityksen ja talouden vahvistuminen 1990-luvun aallonpohjasta ovat vaikuttaneet, on sen kyky toteuttaa omia pitkän perspektiivin ulkopoliittisia tavoitteitaan. Venäjän turvallisuuspoliittisissa tavoitteissa monenkeskisestä turvallisuusjärjestelmästä, jossa se itse on keskeinen toimija, ei ole tapahtunut mitään uutta. Sen tavoite päästä vaikuttamaan keskeisellä tavalla eurooppalaista turvallisuusjärjestelmää sotilaallinen turvallisuus mukaan lukien on pysynyt muuttumattomana. Sen sijaan sen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat vaihdelleet diplomaattisista aloitteista sotilaallisiin toimiin. Venäjän perustavoitteesta johtuen se on suhtautunut hallinnosta riippumatta kielteisesti Naton itälaajenemiseen.

Kysymys Ukrainan kriisin heijastumisesta Itämeren ja Suomen välittömään turvallisuusympäristöön on syytä käsitellä analyyttisemmin. On melko pitkälle menevä johtopäätös, että sotilaallista voimankäyttöä Suomea kohtaan ei voida sulkea pois samalla kun sanotaan, että Venäjä on muuttanut omilla toimillaan turvallisuustilanteen Itämeren piirissä ja Euroopassa. Toisaalta tiedämme, että mikään ei ole toistaiseksi indikoinut Venäjän ryhtyneen sellaisiin sotilaallisiin siirtoihin Itämeren piirissä, jotka antaisivat aihetta päätellä sotilaallisen turvallisuustilanteen selkeästi heikentyneen. Oikeat toimenpiteet alueellisen turvallisuustilanteen vakauttamiseksi vaativat täsmällisemmän tilanneanalyysin taustakseen.

Vertailun vuoksi voidaan todeta, että Ruotsi on arvioinut Itämeren turvallisuustilanteen sanomalla, että Ruotsiin ei kohdistu suoraa sotilaallista uhkaa. Kysymys ei ole pelkästään sävyerosta.

Kategorinen johtopäätös, jonka mukaan Venäjä on hylännyt yhteistyöhön perustuvan turvallisuuden ja haastaa Euroopan turvallisuusjärjestyksen, ilman että tätä avataan täsmällisemmin ja siitä esitetään ulospääsyyn johtavat toimet, on ongelmallinen ja johtaa helposti umpikujaan. Pelkkä Venäjän kanssa harjoitettava dialogi, niin tärkeää kuin se on, ei vie kovin pitkälle perusongelmien ratkaisussa saatikka sitten Itämeren turvallisuusympäristön vakauttamisessa.